

KASI NI VIVICHI IVYO VIKUKHWASKA/KUPANGISKA KUTI NJUCHI NA VIBUNGU VIYANDANE MU NYAMUNDOLO KU MALAWI?

SUZGO:

- Njuchi zikukwatiska mbeu. Kukwatiska kukukhumbikwa kuti mbeu (kusazgirapo nyamundolo) kuti zipase vipaso na mbeu. Pala njuchi zinandi zaluta pa luwa, mbeu yikumbambika vipaso na mbeu zinandi.
- Nyamundolo ni mbeu yakuzirwa chomene iyo walimi wachokowachoko wangelima. Yikupilira ku chilangalanga, yikukovwira kusazgiramo vundira mu dongo na kusintha kaonekero kake kweniso ni chakulya chakupereka thazi chomene. Ukupasa maluwa mu mwezi wa May-iyoyi ni nyengo ya chihanya ku Malawi. Kweni walimi wanandi wakugongowa kulima nyamundolo chifukwa cha unandi wa mang'ong'o/kafikifiki uwo ukusangika pa maluwa ya nyamundolo.
- Kufuma pa kafukufuku wamala, tikumanya kuti unandi wa vyose njuchi na vibungu pa mbeu
- vikukhwaska kagwiriskiro ntchito ka malo. Mu vigawa ivyo vili na minda yikuluyikulu ngeti ku
- Ulaya na ku USA, kanandi tikusangako njuchi zinandi kweni vibubgu vichoko mu vigawa ivyo vili na malo yawemi yachilengiwa yakukhalamo ngeti ni nkhalango panyake malo ayo yali na thengere la chilengiwa. Ivi vikovwira kusazgirapo kukuzga nkholora pakupangiska kuti vibenene vyakukwatiska mbeu view vinandi kweniso kuchepeska vibungu vyakunanga mbeu kwambula na kukhumba kugwiriska ntchito mankhwala ya chizungu.
- KWENE: Tikumanya yayi pala uwu nawo mbunenesko ku Malawi. Kafukufuku muchoko waka wapangikapo mu vigawa vya sub-Saharan Africa kuti timanye umo malo yakugwiriskikira ntchito na umo yakukhwaskira kundana kwa njuchi na vibungu pa mbeu na umo ivi vikukhwaskira nkholora ya mbeu. Kafukufuku uwu ngwakwamba kuchitika ku Malawi.

Chithuzi: Mang'ong'o ayo kanandi yakulya maluwa ya nyamundolo

Chithuzi: Njuchi ya mugulu la kalipentala kulya maluwa ya nyamundolo

Vogel C, Chunga TL, Sun X, Poveda K, Steffan-Dewenter I. 2021. Higher bee abundance, but not pest abundance, in landscapes with more agriculture on a late-flowering legume crop in tropical smallholder farms. PeerJ 9:e10732
<https://doi.org/10.7717/peerj.10732>

KASI NI VIVICHI IVYO VIKUKHWASKA/KUPANGISKA KUTI NJUCHI NA VIBUNGU VIYANDANE MU NYAMUNDOLO KU MALAWI?

KASI KAFUKUFUKU UWU TIKACHITA ULI?

1. Tikasankha minda nyamundolo 10 kuzungulira boma la Mzimba, ayo yali na milingo ya malo ya chilengiwa na malo yakulimamo
2. Tikalutanga pa munda uliwose pa mazuwa yakupambana ndipo tikapendanga unandi wa njuchi na mang'ong'o
3. Pa mbeu 15 pa munda uliwose, tikapendanga unandi wa maluwa ayo yanangika na mang'ong'o
4. Tikapanga kafukufuku, na kupatula mang'ong'o na njuchi kufuma ku mithibiti kugwiriska ntchito mathumba 15.

Chithuzi: kafukufuku wa maluwa yakusoleka ayo yandabenekeleleke (kumazere) na maluwa ayo yabenekeleleke mu mathumba (kumalyero). Thumba likupangiska kuti litondekeske vibenene vyose ivyo vikukwatiska mbeu na vibungu kuti vileke kwiza pa maluwa.

VYENECHO IVYO TASANDA

Vyakusatira pa mtundu wa kagwiriskiro ntchito ka malo pa njuchi na mang'ong'o

- Tikasanga njuchi zakuchepa-njuchi 84 izo zilipo mitundu 13 yakupambanapambana, chomene njuchi za uchi
- Unandi wa njuchi zakupambanapambana na unandi wa mang'ong'o ukatimbanizgika yayi na nthowa zakupambanapambana za kagwiriskiro ntchito ka malo
- Tikasanga njuchi zinandi minda iyi yazingizgika na minda yinandi yinyake. Chifukwa? Ku Malawi tikuwa na vibenene vinandi pala vula yayamba waka kuwa. Sono chifukwa chakuyi nyamundolo wakupasa maluwa mu May, apo ni nyengo ya chihanya kale, njuchi zikusangika zinandi chomene mumalo umo muli mbeu zakuti zapasa maluwa, chifukwa ichi ndicho chakulya chawo.
- Nyamundolo ngwakuzirwa chomene chifukwa ni nthowa iyo njuchi zikusangiramo chakulya mu vigawa umo mukuchitika ulimi ndipo wakovwira kuti njuchi ziwe na umoyo mu nyengo ya chihanya apo zikuwa na chakulya chinandi chakukwanira yayi. Mwantheura, kulima nyamundolo kukovwira kusunga njuchi mu minda kuti zigwire ntchito ya kukwatiska mbeu.

vyakusatira vya umo tikugwiriskira ntchito malo pa umo vibenene vikunangira mbeu na umo nyamundolo wakupambikira

- Unandi wa maluwa ayo yakanangika na vibenene yakakhwaskana na kagwiriskiro ntchito ka malo yayi
- Unandi wa maluwa ayo yakazgoka mithibiti yakakhwaskana na kagwiriskiro ntchito ka malo yayi

vyakusatira vya njuchi na vibenene pa kupambika kwa mithibiti

- Vibenene vikunanga mithibiti kweni njuchi zikovwira mithibiti kuti yikule mu nyamundolo